

– широке використання мультимедійних засобів у процесі читання лекцій та проведення практичних/семінарських занять, електронних та різних видів опорних конспектів лекцій;

– надання здобувачам навчальної інформації на електронних носіях;

– інтернет-пошук як здобувачами, так і викладачами для цілей навчального процесу тощо [2].

Але слід відзначити, що успіх впровадження багатьох із семи названих напрямків залежить від реалізації восьмого - інформатизації навчального процесу.

Нарешті, останнім, дев'ятим, напрямком є удосконалення системи контролю (в тому числі тестового контролю) знань, навичок та вмінь, набутих здобувачами [1].

Реалізація усіх названих напрямків інноваційних методів навчання допоможе вищим навчальним закладам вести навчальний процес на рівні європейських стандартів та вимог, успішно втілювати в життя положення та принципи Болонської декларації.

Список літератури

1. Боковець В.В., Кащук Н.І. Впровадження активних форм аудиторного навчання відповідно до державних та європейських стандартів. Вісник наукових досліджень, 2014. № 13. 98 с.

2. Жукова В.О. Інноваційна модель розвитку вищого навчального закладу як чинник забезпечення високої якості підготовки фахівців. Наукові праці КНТУ. Економічні науки, 2017. Вип. 17. с. 24.

УДК 37(09)+37.013.42(430)"1890/1892"

Зайченко Н. І.

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

НІМЕЦЬКІ ПУБЛІКАЦІЇ ПРО СОЦІАЛЬНУ ПЕДАГОГІКУ У 1890 – 1892 РОКАХ

Упродовж 1890-х років у німецькомовних виданнях з'явилася низка статей, присвячених соціальній педагогіці. Автори публікацій співставляли соціальну педагогіку з індивідуальною, розмислювали про її значення в ХІХ столітті, окреслювали її предметне поле, наголошували на тому, що соціальна педагогіка не є чимось новим, проте в сучасну епоху покликана вирішувати нові питання. У статті "Про соціальну етику та соціальну педагогіку" (Evangelisches Schulblatt und deutsche Schulzeitung, серпень 1890) Германа Грабса (Hermann Grabs) зазначалося, що у творі Йоганна Трюпера (Johannes Trüper) "Школа та життя. Педагогічно-соціальний науковий нарис" (Evangelisches Schulblatt und deutsche Schulzeitung, січень – лютий 1890) здійснювалася невдала спроба доповнити філософію Й. Гербарта соціальною етикою, соціальною психологією та соціальною педагогікою через те, що в індивідуалістичній концепції Й. Гербарта школа не гармонізувала з життям.

Автор розмислював стосовно того, чи необхідна педагогіці нова мета, чи є вища мета за моральність, чи можна досягти її іншим чином, окрім поступового шляху індивідуального виховання [1, с. 309].

Поряд із цією статтею у виданні було вміщено відповідь Йоганна Трюпера (Johannes Trüper) (2.02.1855, Рекум, Бремен – 1.11.1921, Йена) у замітці “Про зв'язок школи та суспільного життя” (Evangelisches Schulblatt und deutsche Schulzeitung, серпень 1890), у якій педагог підкреслював, що ставив питання соціальної педагогіки з метою викликання інтересу до них і що він зовсім не був противником Йоганна Гербарта. Насамкінець Йоганн Трюпер повідомляв про те, що вже наявне і книжкове видання нарисів “Школа та життя” [2, с. 318 – 319].

Австрійський філософ Рудольф Хохеггер (Rudolf Hochegger) (30.01.1862, Відень – 6.10.1895, Інсбрук), котрий у 1880-х роках викладав етнічну психологію в Інсбрукському університеті, а з 1891 року був професором філософії та педагогіки в Чернівецькому університеті, у статті “Про індивідуальну та соціальну педагогіку” (Гота, 1891) роз'яснював, що до початку XIX століття переважала індивідуальна педагогіка, проте завданням педагогіки має бути розвиток людини як індивідуума та особистості, адже людина за своєю природою соціальна. “Те, чим індивідуум є, він не створив виключно з себе, а під визначальним впливом суспільства. Дух індивідуума не розвивається ізольовано, відокремлено, а скоріше вимагає взаємодії індивідуумів”, – зауважував педагог [3, с. 23].

Людська природа невіддільна від історії у своєму розвитку. Суспільна свідомість є вираженням усвідомлення неперервності духовного буття. Вона не помирає, не розпадається на духовні атоми, а тримається пам'яттю, традицією [4, с. 69].

Ректор Берлінського університету Роберт Ріссман (Robert Rissmann) (1851 – 1913) у роботі “Індивідуалізм і соціалізм у розвитку педагогіки” (Гота, 1892) співставляв індивідуальну та соціальну педагогіку. Він пояснював, що індивідуальна педагогіка передбачає виховання людини як індивіда, а соціальна – спрямована на інтеграцію людини до соціальних спільнот та всього людства. Роберт Ріссман робив висновок: “індивідуальне виховання – це виключно виховання, а суспільне – виховання та передавання [традиції]” [5, с. 5].

Історик Карл фон Фішер (Karl von Fischer) (4.11.1840, Дармштадт – 1933), очільник гімназій у Ділленбурзі та Вісбадені, у книзі “Основи соціальної педагогіки та соціальної політики” (Айзенах, 1892) представив аналіз “соціального питання” [6].

Список літератури

1. Uber Socioethik und Socialpädagogik. *Evangelisches Schulblatt und deutsche Schulzeitung*. 1890. № 34, August. P. 309 – 317.

2. Trüper J. Uber das Verhältnis von Schule und sozialem Leben. *Evangelisches Schulblatt und deutsche Schulzeitung*. 1890. № 34, August. P. 318 – 319.

3. Hochegger R. Ueber Individualpädagogik und Sozialpädagogik. *Neue Bahnen. Reform-Zeitschrift für Haus-, Schul- und Gesellschafts-Erziehung*. Gotha, 1891. Januar, II Jahrgang. P. 9 – 25.

4. Hochegger R. Ueber Individualpädagogik und Sozialpädagogik. *Neue Bahnen. Reform-Zeitschrift für Haus-, Schul- und Gesellschafts-Erziehung*. Gotha, 1891. Februar, II Jahrgang. P. 65 – 81.

5. Rissmann R. Individualismus und Sozialismus in der pädagogischen Entwicklung Jahrhunderts. Gotha : Verlag von Emil Behrend, 1892. 48 p.

6. Fischer K. Grundzüge einer Sozialpädagogik und Sozialpolitik. Eisenach : Verlag von M. Wilckens, 1892. 430 p.

7. Зайченко Н. І. Принцип історичності у європейському соціально-педагогічному дискурсі межі XIX – XX століть. *Інноваційна педагогіка*. 2024. № 75. С. 11 – 15.

УДК 378.6:616.31.016

Коваленко Н. І.

к. біол. н., доцент, доцент кафедри мікробіології,
вірусології та імунології ім. проф. Д. П. Гриньова,
Харківський національний медичний університет, Харків, Україна

Ткаченко М. В.

доктор філософії, доцент
доцент кафедри стоматології дитячого віку та імплантології,
Харківський національний медичний університет, Харків, Україна

Мись В. О.

асистент кафедри стоматології дитячого віку та імплантології,
Харківський національний медичний університет, Харків, Україна

АСПЕКТИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ З МІКРОБІОЛОГІЄЮ, ВИРУСОЛОГІЄЮ ТА ІМУНОЛОГІЄЮ

Підготовка майбутніх лікарів у закладах вищої медичної освіти передбачає формування професійної компетентності, яка базується на оволодінні стійких знань, умінь та навичок з базових та спеціальних дисциплін. Інтегративний підхід забезпечує формування цілісної системи знань, професійних якостей, необхідних фахівцю [1, с. 121; 2, с. 113].

Фундаментальні медико-біологічні дисципліни створюють базу для подальшого вдосконалення професійних знань майбутніх лікарів-стоматологів. Одним з таких освітніх компонентів є "Мікробіологія, вірусологія та імунологія".

Важливими програмними результатами навчання стоматологів є вміння проводити диференційну діагностику захворювань органів і тканин порожнини рота і щелепно-лицевої ділянки на основі різних методів обстеження та здійснювати їх лікування. Розвиток патологічних станів порожнини рота у вигляді карієсу, захворювань слизової оболонки та пародонту обумовлений впливом резидентної мікробіоти. Вивчення її ролі як структурованої системи, впливу на стан біотопу і на весь організм дозволяє сформувати цілісну картину патогенезу захворювань.

Освітній компонент "Мікробіологія, вірусологія та імунологія" вивчає біологічні властивості умовно-патогенних і патогенних мікроорганізмів, механізм їх взаємодії з організмом людини, участь у патогенезі захворювань і формуванні імунної відповіді, а також методи лабораторної діагностики, специфічної терапії і профілактики інфекційних захворювань. З урахуванням специфіки підготовки лікарів-стоматологів